## دانشکده مهندسی کامپیوتر ارائهٔ مطالب علمی و فنی مستند پروژه

# بررسی الگوریتمهای فشردهسازی و کاربردهای آنها

*نگارندگان:* محمد مهدی عرفانیان

۱۲ دی ۱۳۹۸



#### چکیده

در مستندی که پیش روی خوانندهٔ عزیز قرار دارد تلاش شده تا مختصرا الگوریتمهای فشردهسازی مختلف و کاربردهای آنها در زمینههای مختلف مهندسی کامپیوتر در راستای انجام پروژهٔ درس ارائه مطالب علمی و فنی بررسی شود. این درس در پاییز ۹۸ در دانشکدهٔ مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی شریف توسط دکتر همتیار ارائه شده است.

برای سهولت کار استاد محترم درس برای تحصیل اطمینان از درستی مستندسازی و همچنین استفاده دانش جویان علاقه مند، سیر پیشرفت مستند به همراه کدهای  $\mathrm{ETEX}$  در  $\mathrm{Github}$  قرار گرفته است، لازم به ذکر است که این مستند به صورت متنباز ارائه شده و استفاده از آن بدون ذکر منبع برای همگان آزاد است. در انتها از استاد محترم درس، دستیار آموزشی ایشان و خوانندگان محترم تشکر می کنم.

با آرزوی خوشوقتی برای تمامی خوانندگان این مستند نگارنده

# فهرست مطالب

۴	مقدمه	١
۵	۱.۱ تعریف	
۵	۲.۱ انواع الگوریتمهای فشردهسازی	
۵	۱.۲.۱ الگوریتمهای Lossless	
۶	۲.۲.۱ الگوریتم های Lossy	
٨	بررسی نحوهٔ فشردهسازی در فرمت JPEG	۲
٩	DCT 1.Y	
٩	۱.۱.۲ تعریف	
٩	۲.۲ تبدیل دنبالهای از پیکسلها به تابع	
	٣.٢ نحوهٔ كار JPEG	
٩	۴.۲ یک مثال از فشردهسازی JPEG	
١١		
۱۳	۵.۲ فشردهسازی Huffman	
۱۳	۱.۵.۲ تَعْرِيفَ	

# فهرست تصاوير

è	نمونهٔ فایل تولیدشده توسط نگارنده برای تست میزان کمپرس در فرمت PNG	١.١
١.	$\cos(x),\cos(2x)$ توصیف فرکانسی توابع	١.٢
١.	$\cos(2x)$ توصیف فرکانسی تابع $\cos(2x) + \cos(2x)$ توصیف فرکانسی	۲.۲
۱۲	ماتریس فرکانس های استاندارد	٣. ٢

# فهرست جداول

۶	حجم فایل نمونه در فرمت PNG	1.1
	حجم فایل نمونه در فرمت JPG	
	نوعی نظیرسازی حروف با طول ثابت برای هر حرف	
۱۳	نوعی نظیرسازی حروف با طول متغیر برای هر حرف	۲.۲

## فصل ١

## مقدمه

توضیحی اولیه مبنی بر تعریف کلی فشرده سازی، انواع الگوریتمها و کاربردها

#### ۱۰۱ تعریف

الگوریتمهای فشردهسازی، الگوریتمهایی هستند که میتوان با استفاده از آنها دادهها را طوری رمزنگاری کرد که در تعداد کمتری بیت نسبت به آرایش اولیه قابل ارائه باشند.

برای مثال میدانیم که برای ذخیرهٔ هر بیت اسکی هشت بیت فضا لازم است، میتوان با استفاده از نگاشتی متشکل از حروف استفاده شده در یک متن تعداد بیتهای مورد نیاز برای نشان دادن هر حرف استفاده شده در متن را کاهش داد. با استفاده از این تکنیک در حقیقت متن را در قالب جدیدی فشرده کرده ایم.

## ۲۰۱ انواع الگوریتمهای فشردهسازی

در یک دستهبندی الگوریتمهای فشردهسازی را به دو نوع زیر افراز میکنند.

- Lossless یا بدون هدررفت داده
  - Lossy یا همراه هدررفت داده

#### ۱۰۲۰۱ الگوریتمهای Lossless

در این سری الگوریتم ها دادهٔ ورودی بدون هیچگونه هدررفتی از دادهٔ خروجی قابل بازیابیست، الگوریتم های این دسته با استفاده از افزونگی آماری تلاش می کنند تا نحوهٔ نمایش داده را در نگاشتی به نحوهٔ نمایش دیگری که به فضای کمتری نیاز دارد تبدیل کنند. این الگوریتم ها در مواقعی که ثابت ماندن داده در طی فشرده سازی الزامیست استفاده می شوند، همچنین معمولاً برای بازیابی اطلاعات فشرده شده نیاز به داده هایی خارجی است که با کمک آن عمل بازیابی انجام می گیرد، از این رو می توان از این نوع الگوریتم ها در رمزنگاری نیز استفاده کرد. یکی از کاربردهای اصلی این الگوریتم ها در فشرده سازی متون است که اشتباه شدن حتی یک حرف می تواند باعث بدخوانی و بدفهمی متن اصلی گردد. الگوریتم های مشهور کمپرس Lossless به شرح زیر

- Run-Length Enconding (RLE)
- Lempel-Ziv (LZ)
- Huffman Encoding
- Burrows Wheeler Transform

البته لازم به ذکر است که در عمل از مجموعهای از الگوریتمهای فوق برای رسیدن به درصد مطلوب فشر دهسازی استفاده می شود.

#### نمونههای Lossless

در عمل از الگوریتمهای Lossless در مواقعی که پایداری دادههای ذخیره شده حیاتی ست یا این که فایل در آینده به تعداد زیادی بار فشرده و گسترده می شود و از دست دادن قسمتی از داده در هربار فشرده سازی منجر به اختلاف فاحش نهایی خواهد شد استفاده می شود.

#### PNG •

در طراحی فرمت PNG برای فشرده سازی تصاویر از الگوریتم Lempel-Ziv-Welch (LZW) که الگوریتی Lossless است استفاده شده. در شکل ۱.۱ و جدول ۱.۱ یک نمونه عکس در حالت فشرده نشده و فشرده شده با فرمت PNG و مقدار حجم آن در حالتهای مختلف آورده شده است.

 Λ
 1
 Λ
 Δ
 1
 0
 0
 1
 Λ

 Λ
 F
 F
 P
 9
 1
 V
 P
 0
 Δ

 Λ
 9
 V
 0
 0
 P
 Λ
 9
 P

 Γ
 1
 F
 V
 P
 1
 0
 F
 Λ
 9
 P

 V
 1
 P
 P
 1
 0
 P
 Λ
 9
 0
 0
 9
 0
 0
 9
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0
 0

شکل ۱.۱: نمونهٔ فایل تولیدشده توسط نگارنده برای تست میزان کمپرس در فرمت PNG

جدول ۱.۱: حجم فایل نمونه در فرمت PNG

Format	Size
BMP	۷.۷ مگابایت
PNG	۹۸ كيلوبايت

#### Free Lossless Audion Codec (FLAC) •

الگوریتمی که با استفاده از اطلاعات ذاتی دادههای صوتی به فشردهسازی آنها میپردازد، نرخ فشردهسازی الگوریتم با توجه به سطح فشردهسازی سازی آن معمولاً بین ۴۰ تا ۶۰ درصد میباشد اما در حالت بیشینه ممکن است تا ۸۰ درصد هم برسد.

#### ۲.۲.۱ الگوریتمهای Lossy

در این الگوریتمها پس از هر بار فشردهسازی مقداری از دادهها از دست می روند، معیار ارزیابی این الگوریتمها مقدار فشردهسازی با توجه به میزان هدررفت داده می باشد، به علت هدررفت مقداری از داده این الگوریتمها معمولا در مواردی که هدررفت اندک داده توسط انسان یا ماشین قابل تشخیص نباشد استفاده می شوند، مثلا تکنیکهای ذخیرهسازی تصاویر و ویدئوها در کامپیوترها مبتنی بر الگوریتمهای Lossy است زیرا چشم انسان قادر به تشخیص عوض شدن تعدادی پیکسل در صفحه پس از بازیابی فایل فشرده شده نیست.

معمولاً در فشرده سازی Lossy از Transform Coding استفاده می شود که داده ها را از فضای حقیقی به فضایی دیگر(معمولاً فرکانس) می برد و در آنجا از قسمت هایی از داده که تاثیرگذاری و حس پذیری کمتری نسبت به دیگران دارند صرف نظر می شود، سپس وارون تبدیل اجرا شده و داده های کوچک شدهٔ جدید با لگوریتم های Lossless فشرده می شوند. یکی از مشهور ترین Transform Coding ها الگوریتم های Cosine Transform (DCT)

#### نمونههای الگوریتمهای Lossy

الگوریتمهای Lossy با همهگیر شدن اینترنت و اشتراکگذاری بیشتر مدیا در فضای اینترنت بسیار همهگیر شدند، از این رو اکثر این الگوریتمها برای فشردهسازی فایلهای صوتی ـ تصویری یا به اصطلاح Media

استفاده میشوند.

- JPEG
- MP3
- MP4
- H.26x

به عنوان نمونهٔ برای الگوریتم Lossy حالت فشرده شدهٔ عکس ۱.۱ با فرمت JPEG با کیفیتهای مختلف در جدول ۲.۱ آورده شده است. ۱

جدول ۲.۱: حجم فایل نمونه در فرمت JPG

Format	Size	Quality(%)
BMP	۷.۷ مگابایت	1
PNG	۹۸ کیلوبایت	١
JPG	۸.۹۶ کیلوبایت	۹.
JPG	۹.۶۲ کیلوبایت	۵۰
JPG	۴۹ کیلوبایت	۲.

ا در صورتی که تمایل به دیدن اصل فایل ها دارید میتوانید به Github مستند مراجعه کنید.

# فصل ۲ بررسی نحوهٔ فشردهسازی در فرمت **JPEG**

توضیح نحوهٔ کار فشرده سازی در فرمت ،JPEG مقدمه ای بر DCT و توضیح کلی encoding

#### **DCT** 1.7

#### ۱۰۱۰۲ تعریف

تبدیل کسینوسی گسسته (به انگلیسی: Discrete cosine transform) ، دنبالهای محدود از اعداد (داده ها) را به صورت مجموع توابع کسینوسی با فرکانس های متفاوت نمایش می دهد. تبدیل کسینوسی گسسته، شباهت بسیاری به تبدیل فوریه گسسته (DFT) دارد، با این تفاوت که حاصل تبدیل فقط مقادیر حقیقی دارد (بر خلاف تبدیل فوریه که منجر به مقادیر مختلط می شود).

به صورت علمی تر می توان نوشت که  $\overline{\mathrm{DCT}}$  تابعی معکوس پذیر و خطی از  $R^N$  به  $R^N$  است. فرمول کلی  $\overline{\mathrm{DCT}}$  برای فضای یک بعدی به شکل زیر است.

$$X_k = \sum_{n=0}^{N-1} x_n \cos[\pi/n(n+1/2)k], k = 0, ..., N-1$$
 (1.Y)

## ۲.۲ تبدیل دنبالهای از پیکسلها به تابع

هر تصویر در حقیقت به صورت چهار ماتریس دوبعدی ذخیره می شود که هر ماتریس مقدار رنگی پیکسل را برای آن کانال رنگی  $(\alpha)$  و RBG و RBG) و  $(\alpha)$  نشان می دهد، برای کمپرس کردن یک عکس ماتریسهای کانالهای  $(\alpha)$  مختلف را جداگانه فشرده می کنیم، کانال رنگی  $(\alpha)$  را در نظر بگیرید، در این حالت یک ماتریس  $(\alpha)$  داریم که هر خانهٔ آن عددی بین  $(\alpha)$  تا ۲۵۵ را نشان می دهد، برای سادگی یک سطر از این ماتریس را در نظر بگیرید، این سطر معادل با یک آرایه از اعداد می باشد، در صورتی که تمامی اعداد را از دامنه  $(\alpha)$  تا ۲۵۵ به دامنه  $(\alpha)$  بریم می توانیم این دنباله را با مجموعه ای از توابع کسینوسی باز تولید کنیم، این ضرایب همان ضرایب ستفاده از DCT می خواهیم به دست بیاوریم.

شکل ۱.۲ نمونهای از توصیف عکس با توابع کسینوسی را نشان میدهد.

حال اگر دو تابع نشانداده شده در شکل ۱.۲ را با هم جمع کرده و میانگین بگیریم، به نمایش فرکانس دیگری میرسیم که در شکل ۲.۲ نشان داده شده است. در صورتی که به شکلهای متفاوت و با ضرابت متفاوت توابع مختلف کسینوسی را با هم جمع کنیم میتوانیم هر فرکانسی را بسازیم. این کاریست که در عمل الگوریتم DCT برای ما انجام میدهد.

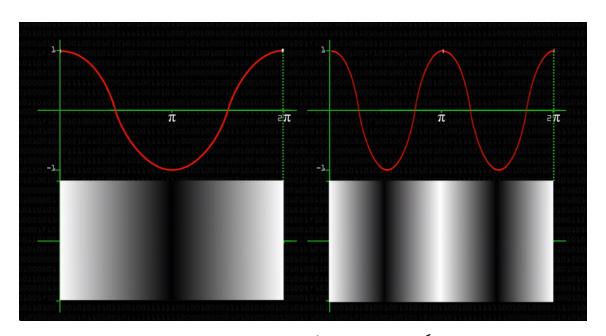
## ۳.۲ نحوهٔ کار JPEG

برای فشردهسازی یک تصویر در JPEG مراحل زیر انجام می شود.

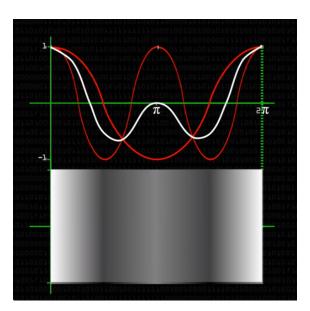
- تبدیل تصویر به بلوکهای کوچک
- تبدیل هر بلوک به مجموعهای از توابع کسینوسی استاندارد با DCT
  - تنظیم ضرایب متناسب برای بلوکهای DCT
  - کمپرس کردن ضرایب با استفاده از Huffman

#### ۴.۲ یک مثال از فشرده سازی JPEG

برای درک بهتر مراحل گفته شده تلاش میکنیم تا ماتریس زیر را (که در حقیقت میتواند یک کانال رنگی از قسمتی از یک تصویر باشد) را با الگوریتمهای گفته شده فشرده سازی کنیم.



 $\cos(x), \cos(2x)$  شکل ۱.۲: توصیف فرکانسی توابع



 $\cos(x) + \cos(2x)$  شکل ۲.۲: توصیف فرکانسی تابع

$$M = \begin{bmatrix} 52 & 55 & 61 & 66 & 70 & 61 & 64 & 73 \\ 63 & 59 & 55 & 90 & 109 & 85 & 69 & 72 \\ 62 & 59 & 68 & 113 & 144 & 104 & 66 & 73 \\ 63 & 58 & 71 & 122 & 154 & 106 & 70 & 60 \\ 67 & 61 & 68 & 104 & 126 & 88 & 68 & 70 \\ 79 & 65 & 60 & 70 & 77 & 68 & 58 & 75 \\ 85 & 71 & 64 & 59 & 55 & 61 & 65 & 83 \\ 87 & 79 & 69 & 68 & 65 & 76 & 78 & 94 \end{bmatrix}$$

هر عنصر این ماتریس عددی بین ۰ تا ۲۵۵ دارد اما از آنجایی که تابع کسینوسی مقادیر بین ۱ ـ تا ۱ میگیرد نیازمندیم تا با کم کردن هر عنصر این ماتریس از ۱۲۸ هر عنصر این ماتریس را به عددی بین ۱۲۷ ـ تا ۱۲۸ تبدیل کنیم. ماتریس تبدیل شده به شکل زیر است.

$$M_{shifted} = \begin{bmatrix} -76 & -73 & -67 & -62 & -58 & -67 & -64 & -55 \\ -65 & -69 & -73 & -38 & -19 & -43 & -59 & -56 \\ -66 & -69 & -60 & -15 & 16 & -24 & -62 & -55 \\ -65 & -70 & -57 & -6 & 26 & -22 & -58 & -59 \\ -61 & -67 & -60 & -24 & -2 & -40 & -60 & -58 \\ -49 & -63 & -68 & -58 & -51 & -60 & -70 & -53 \\ -43 & -57 & -64 & -69 & -73 & -67 & -63 & -45 \\ -41 & -49 & -59 & -60 & -63 & -52 & -50 & -34 \end{bmatrix}$$

در گام بعدی مقادیر این ماتریس را با استفاده از الگوریتم DCT به فضای فرکانس میبریم هر مقدار از این ماتریس جدید برابر با ضریب فرکانس معادل در ماتریس استاندارد است.

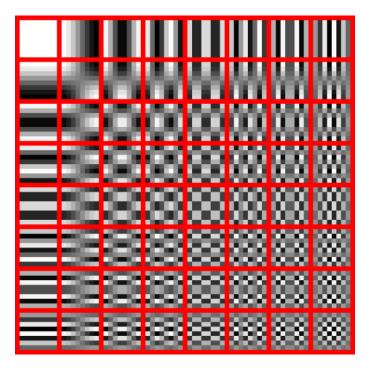
$$F = \begin{bmatrix} -415.38 & -30.19 & -61.20 & 27.24 & 56.12 & -20.10 & -2.39 & 0.46 \\ 4.47 & -21.28 & -60.76 & 10.25 & 13.15 & -7.09 & -8.54 & 4.88 \\ -46.83 & 7.37 & 77.13 & -24.56 & -28.91 & 9.93 & 5.42 & -5.65 \\ -48.53 & 12.07 & 34.10 & -14.76 & -10.24 & 6.30 & 1.83 & 1.95 \\ 12.12 & -6.55 & -13.20 & -3.95 & -1.87 & 1.75 & -2.79 & 3.14 \\ -7.73 & 2.91 & 2.38 & -5.94 & -2.38 & 0.94 & 4.30 & 1.85 \\ -1.03 & 0.18 & 0.42 & -2.42 & -0.88 & -3.02 & 4.12 & -0.66 \\ -0.17 & 0.14 & -1.07 & -4.19 & -1.17 & -0.10 & 0.50 & 1.68 \end{bmatrix}$$

هر كدام از عناصر ماتريس بالا مقدار ضريب تاثير فركانس نشانداده شده در شكل ٣.٢ مى باشند.

تا به این لحظه هیچ مقداری از داده را برای فشرهسازی از دست ندادهایم اما در این گام میخواهیم قسمتهایی از تصویر که برای چشم انسان قابل تشخیص نیستند را حذف کنیم تا مقدار دادهٔ کمتری را ذخیره کنیم. باید توجه داشت که چشم انسان معمولا قادر به تشخصی و تمیز تصاویر با فرکانسهای بالا در تصاویر نیست و همانطور که در ماتریس هم مشاهده می شود ضریب این فرکانسها نسبت به فرکانسهای پایین بسیار کم است، می توانید به مقدار بسیار بزرگ ۴۱۵ برای فرکانس بسیار پایین در راستای x و y در ماتریس توجه کنید تا این نکته روشن شود. حال باید ضرایب فعلی ماتریس را با تقریبی گرد کنیم و تاثیر فرکانسهای بالا را کمتر از تاثیر فرکانسهای پایین قرار دهیم، از این رو از جدولی به نام Quantization استفاده می کنیم.

#### **Quantization Table 1.5.7**

Quantization table جدولی است که در آن مقدار تاثیر هر فرکانس برای هر ردهٔ فشردهسازی برای



شکل ۳.۲: ماتریس فرکانسهای استاندارد

عکسهای JPEG به صورت جهانی استانداردسازی و تعیین شدهاست. برای مثال برای نرخ کمپرس ۵۰ درصد Quantization Table به شکل زیر است.

$$Q = \begin{bmatrix} 16 & 11 & 10 & 16 & 24 & 40 & 51 & 61 \\ 12 & 12 & 14 & 19 & 26 & 58 & 60 & 55 \\ 14 & 13 & 16 & 24 & 40 & 57 & 69 & 56 \\ 14 & 17 & 22 & 29 & 51 & 87 & 80 & 62 \\ 18 & 22 & 37 & 56 & 68 & 109 & 103 & 77 \\ 24 & 35 & 55 & 64 & 81 & 104 & 113 & 92 \\ 49 & 64 & 78 & 87 & 103 & 121 & 120 & 101 \\ 72 & 92 & 95 & 98 & 112 & 100 & 103 & 99 \end{bmatrix}$$

حال برای آخرین گام باید مقادیر ماتریس Q را بر مقادیر ماتریس F تقسیم کنیم و عدد به دست آمده را گرد کنیم. ماتریس نهایی برای فشرده سازی به شکل زیر است.

همان طور که در ماتریس R مشهود است تعداد بسیار زیادی از عناصر ماتریس جدید مقدار صفر دارند (که بیشتر فرکانس های بالا را شامل می شوند) در ادامهٔ فشرده سازی این ماتریس به وسیلهٔ الگوریتم فشرده سازی بدون هدر رفت داده الطاقت داده Huffman فشرده می شود و به همراه مقداری دادهٔ افزوده  $^{1}$  مانند در صد فشرده سازی

و... ذخيره مي شود.

#### ۵.۲ فشردهسازی Huffman

برای این که ماتریس مرحلهٔ آخر را به یک رشتهٔ متنی تبدیل کنیم میخواهیم از فشردهسازی یا الگوریتم Huffman برای فشردهسازی یک رشتهٔ متنی شرح داده می شود.

#### ۱.۵.۲ تعریف

برای نمایش رشته در حالت ascii برای هر حرف ۸ بیت فضا گرفته میشود و تمامی حروف با یک آرایهٔ هشتبیتی نمایش داده میشوند. رشتهٔ زیر را در نظر بگیرید.

S = bananasc

در این رشته در حالت ascii به 64=8\*8 بیت فضا نیاز داریم، در صورتی که بخواهیم از طراحی با طول بیت ثابت برای هر حرف در این رشته استفاده کنیم میتوانیم نظیرسازی زیر را در نظر بگیریم.

جدول ۱.۲: نوعی نظیرسازی حروف با طول ثابت برای هر حرف

حرف	نماد
a	• • 1
b	٠١.
n	. 11
S	١
e	1 • 1

در این روش برای نشان دادن هر حرف به سه بیت فضا نیاز داریم و در کل به 24=8\*8 بیت فضا نیاز داریم.

اما در صورتی که به صورت دقیق تر به رشته نگاه کنیم متوجه می شویم که تعداد تکرار هر حرف یکسان نیست و می توانیم برای نشان دادن هر حرف از تعداد بیت متغیر استفاده کنیم به شکلی که حروفی که بیشتر تکرار شده اند از تعداد بیت بیشتری برای ذخیره سازی استفاده کنند. مثلا نظیرسازی زیر را برای این رشته در نظر بگیرید.

جدول ۲.۲: نوعی نظیرسازی حروف با طول متغیر برای هر حرف

حرف	نماد
a	•
b	11.
n	١.
S	111
e	111.

درصورتی که رشتهٔ اصلی را با این نظیرسازی فشرده کنیم به بیتهای زیر میرسیم.

#### 1100100010011111110

همانطور که در رشتهٔ جدید مشهود است تعداد بیتهای استفاده شده برای نمایش رشتهٔ اصلی به ۱۸ بیت کاهش پیدا کرده، نکته اساسی در این فشرده سازی این است که رشته به صورت یکتا قابل بازیابی باشد، در صورتی که به رشتهٔ بالا دقت کنیم متوجه می شویم که تنها حالتی که می توان با توجه به حروف جدول برای بازیابی بیتها متصور شد همین حالتی ست که به رشتهٔ اصلی منجر می شود، این اتفاق به این دلیل رخ می دهد که شروع هیچ حرفی زیرمجموعهٔ پیشوندی هیچ رشتهٔ دیگری نیست، برای مثال در صورتی که حرف a با a و حرف a با a با a الله می نوانستیم a و حرف a با با a بازیر میمور شویم بازیر میمور شویمور شویمور شویم بازیر میمور شویم بازیر میمور شویم بازیر میمور شویمور شویمور شویمور شویمور شویمور شویمور شویمور شویمور شویمور ش